

opravdano ističu pisci —, kada treba odložiti pojedini predmet. Postavlja se pitanje, treba li svako pismo arhivirati, čim se na njega odgovori, ili treba cjelokupno dopisivanje o nekom poslu stajati kod referenta, dok se posao potpuno ne likvidira. Naša i inozemna praksa pokazuje, da se to pitanje ne može riješiti jednoobrazno. Treba, međutim, nastojati, da se za određenu kategoriju poslova odabere sistem, koji će se u određenom sektoru što dosljednije provoditi.

Na kraju ovog poglavlja (VIII) pisci napominju, da je ovdje izričito obrađen problem postupka s dopisivanjem, a ne i čuvanje ostale dokumentacije, kao što su računovodstvene temeljnice radni nalozi, dokumentacija tehnoloških postupaka, personalni dokumenti službenika i radnika i t. d. Svaka od tih dokumentacija traži svoj način klasifikacije pa i zasebnu obradu, koja prelazi okvir ovog priručnika.

Posljednje poglavlje (IX) sadržava zakone, uredbe, naredbe, pravilnike, uputstva i rješenja, koja su do danas obnarodovana u Službenom listu FNRJ u vezi s prikupljanjem, čuvanjem, zaštitom, obradom i povremenim škartiranjem arhivskih materijala.

Objavljivanje svih tih pravnih propisa na jednom mjestu nesumnjivo je pohvalno, jer će mnogim interesentima korisno poslužiti.

STARINE JAZU, ZAGREB, KNJ. 41 (1948), 42 (1949), 43 (1951), 44 (1952), 45 (1955), 46 (1956), 47 (1957).

Od rata do danas izašlo je sedam knjiga »Starina« Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu, a uredili su ih akademici Antun Bařac, Grga Novak, Marko Kostrenčić i dop. član Josip Badalić, a od 43 do 47 knj. urednik je Grga Novak.

Od važnijih skupina objavljene historijske građe treba spomenuti:

Pisci ovog priručnika su dugogodišnji praktičari te im je stoga djelomično i pošlo za rukom da na jednostavan i lako shvatljiv način obrade suvremeni problem registriranja i arhiviranja dokumenata u poduzećima.

Da zaključimo. U predgovoru pisci ovog priručnika kažu, da mu je svrha da pomogne poduzećima i onima, koji u poduzeću registriraju i odlažu akte. Držimo, da je ova svrha djelomično i postignuta.

Šteta samo, što u zadnjem poglavlju ove knjižice nije i nešto posebno rečeno o postupku škartiranja, o potrebi suradnje privrednih poduzeća s nadležnim arhivskim ustanovama, te o dužnosti poduzeća, da arhivima predaju uredno sređenu građu, a ne razbacane i rasute spise, kako se to skoro po pravilu zbiva. Da su i ta pitanja lijepo i pregledno izložena, bila bi to moćna propaganda za pravilan odnos poduzeća prema arhivskoj građi, i sve bi arhivske ustanove još ljepše pozdravile pojavu ove knjižice. Ovako je to njezin nedostatak, pogotovo kada se uzme u obzir, da će ova knjižica imati sigurno priličnu praktičnu ulogu u poduzećima. Da su kod njene redakcije autori i poduzeće Birotehnika, kao izdavač, zatražili suradnju arhivista, sigurno je da spomenutog nedostatka ne bi bilo.

Zvonimir Jurčić.

U 42 knj. str. 261—347 objavljuje *Stipe Gunjača*, Repertorium actuum domini Antonii de Zandonatis olim publici et iurati notarii Jadre. Kao što kaže autor u podnaslovu: Prinos hrvatskoj prošlosti Zadra i okolice. U kratkom uvodu iznosi kako je taj repertorium nađen u podrumu polusrušene kuće u Zadru 1944. g. To je sveska u koju su u

XVIII. st. unesena regesta notarskih ugovora na talijanskom jeziku, koje je sastavljao od 5. IV. 1501 do 29. VII. 1512 zadarski javni bilježnik Antonio de Zandonatis. U repertoriju se nalaze regesta devetstotina četrdeset i jednog ugovora. I ako je repertorij sastavljen kasnije od postanka spisa to mu ne umanjuje naučnu vrijednost jer je sastavljač repertorija imao spise pred očima. Vjerojatno je repertorij rađen u samom Arhivu da posluži kao registar Zandonatijevih spisa, što bi dokazivalo to što je repertorij sastavljen na talijanskom jeziku, koji je bio službeni dok su spisi na latinskom. Repertorij je veoma važan izvor za ekonomsko stanje i dokumenat o pretežno hrvatskom stanovništvu Zadra.

Stjepan Antoljak, Zadarski katastik 15 stoljeća (42, str. 371—417). Katastik se čuva u Državnom arhivu u Zadru u prijepisu iz druge polovine XVII st. U uvodu S. Antoljak navodi autore koji su spominjali taj katastik i koji su se njime služili. Katastik je nastao na osnovu naredbe dužda Tome Moceniga 30. IX. 1421. g. Katastik je važan dokumenat za ekonomske i socijalne prilike 15 st. u Zadru i njegovoj okolici, a daje uvid i u topografske prilike u Zadru. Iz navedenih prezimena u katastiku se vidi da je većina stanovništva hrvatskog porijekla. Iznesen je i točan odnos između kmetova-seljaka i seoskih zajednica prema njihovim svjetovnim i crkvenim feudalnim gospodarima. Pored uvoda, autor daje i bilješke uz tekst.

Mirko Zjačić, Spisi šibenskog notara Slavogosta, Quaternus imbreviararum Slavogosti notarii Sibenicensis (od 24. III. do 10. VI. 1386.) — (A 24. III. usque ad 10. VI. 1386) (44, str. 201—296). Spisi se čuvaju u Državnom arhivu u Zadru, a bili su odnešeni za vrijeme rata u Italiju odakle su vraćeni sa ostalim materijalom u veljači 1948 godine. Notarski arhiv grada Šibenika odnosi se na razdoblje od 1386 do 1836, a sastoji se od

325 svezaka. M. Zjačić izdaje I svezak, spise notara Slavogosta, koji se u dosadašnjoj literaturi spominje kao »ignotus« i ako se njegovo ime sa sigurnošću može pročitati na više mjesta. Spisi se nalaze na 47 listova a pisani su kurzivnom goticom. U spisima ima mnogo interesantnih podataka a prvenstveno dokaza o pretežno hrvatskom stanovništvu u Šibeniku. Uz tekst objavljen je i indeks osoba i stvari i indeks mjesta.

Lovre Katić, Imbreviature splitskog notara de Salandis (1514.—1518. godine) (47. str. 155. 196). U uvodu autor opisuje kodeks koji se čuva u splitskom biskupskom arhivu, a koji nije potpuno sačuvan nego samo dio od 26. VIII. 1514 do 6. IV. 1518. Rukopis je pisan humanističkom kursivom. L. Katić navodi upotrebljene kratice, osvrće se i na formule te nabraja gdje su se isprave izdavale. Andreas de Salandis, notarius et cancellarius Metropolitani, bio je dosta nemaran, ponekad ne navodi imena ili unosi ispravu kasnijeg datuma prije isprave ranijeg datuma. Numeracija sačuvanog dijela kodeksa počinje folijem 98 a završava brojem 145. Nakon uvoda slijedi: sadržaj imbreviatura (svega 61.), a iza sadržaja: isprave značajnije koje autor donosi u cjelini a druge samo registrira. U osvrtu iznosi opažanja o prilikama u Splitu početkom XVI. st. koje se iz objavljenih dokumenata mogu uočiti. Zatim je dan resume na latinskom jeziku.

Od skupina građe raznog sadržaja spominjemo:

U »Prilogu povijesti admirala Mate Zmajevića« (41, str. 101—109), *Antun Milošević* objavljuje Kodiciel admirala M. Zmajevića. *E. Laszowski* pod naslovom »Razgrabljene stvari grofa Petra Zrinskoga i Franje Krsta Frankopana i njihovih pristaša g. 1670—1671« (41, str. 159—237) objavljuje popis ugrabljenih i raznesenih stvari i odredbe kraljeve i ratnog vijeća iz godine 1672. *Sulejman Bajraktarević*, u »Turski dokumenti u

splitskom Arheološkom muzeju i u franjevačkom samostanu na Visovcu» (44, str. 25—62) prikazuje dokumente koji se nalaze sačuvani u odnosnom muzeju i samostanu. T. Matić objavljuje fragmentarnu građu iz spisa koji su propali 1927 u požaru bečkog arhiva »des Innern und der Justiz«, pod naslovom »Pabirci iz arhiva austrijske Polizeihofstelle iz godine 1797 do 1810« (46, str. 45—62).

Do sada neobjavljenju korespondenciju objavljuju: P. Butorac, Pisma ruskog admirala Matije Zmajevića, Četiri pisma nadbiskupa N. Zmajevića (41, str. 61—83, str. 85—99); I. Brlić, Deset pisama akademika Šime Ljubića Andriji Torkvatu Brliću (45, str. 311—330); Lj. Lončar, Iz korespondencije Ivana Filipovića (45, str. 389—469) i A. Blanc, Neobjavljeno dopisivanje francuskog konzula u Travniku — Pierra Davida (46, str. 63—95).

I putopisna građa je prilično zastupana u ovih 7 knjiga »Starina«.

Mirko Deanović, Frano Dživa Gundulića i njegov put u Moskvu 1655 godine (41, str. 7—59). Pored teksta popraćenog bilješkama autor opisuje život Frana Gundulića, najstarijeg sina pjesnika Dživa, koji je proveo život u službi u Beču kao austrijski oficir. I tako kao član delegacije koja odlazi 1655 godine 27. juna iz Beča u Rusiju da posreduje u sklapanju mira između Rusije i Poljske, piše dnevnik koji je jedino pisмено svjedočanstvo pored djela Jurja Križanića, od naših ljudi koji su do tog vremena putovali u Rusiju. Putovanje je trajalo više od godinu i pol. Dnevnik je interesantan jer je pisan iskreno i ako površno. Zatim se autor osvrće na jezik rukopisa, koji je pisan talijanski ali ima i pojedinih dijelova u dubrovačkom govoru.

Jakša Ravlić, Izvještaj nepoznatog mletačkog putnika iz godine 1776. (O putu mletačkog poslanika iz Sinja u Travnik i natrag) (43, str. 29—47). U

kraćem uvodu autor iznosi da je talijanski sa dosta ortografskih grešaka, pisac je nepoznat a putopis je pisan u obliku pisma, vjerojatno za providura Sinja. Iz izvještaja se ne vidi kakvim poslom je poslanstvo išlo u Travnik. Tekst je popraćen bilješkama.

Josip Matasović, putovanja Save Tekelije (45, str. 7—90). J. Matasović objavljuje izvadak iz Tekelijeve Autobiografije, koji se odnosi na njegova putovanja i to u Rusiju. Tekst je morao biti moderniziran jer je pisan crkvenom staro slovjenском ortografijom. U opširnom uvodu obrađena je biografija S. Tekelije (1761 do 1842) koji je najviše poznat među Srbima kao mecenat, osnivač peštanske zadužbine »Tekelianuma«. Tekstu je dodan tumač nepoznatih riječi i imena osoba, i popis literature.

Putopise i ljetopise objavljuju još i K. Prijatelj (44, 63—94), P. Janko (45, 281—290), A. Jutrović (45, 331—388), G. Bujas (47, 279—362) i L. Katić (47, 237—278).

Od objavljenih tekstova u navedenim brojevima »Starina« nalaze se i tri priloga s građom iz historije naše književnosti. Tekstove je objavio S. Ivšić i to »Čistilište sv. Patricija u hrvatskom glagoljskom tekstu 15 stoljeća.« (41, str. 111—118), »Tundalovo viđenje« u Luliće-
vu zborniku (41, str. 119—157) i Prijevod »Lucidara Honoria Augustodunensisa u prijepisu Guerina Tikića iz godine 1533.« (42, str. 105—259).

Glagoljske kodekse u zadarskoj nadbiskupiji obradili su i izdali pod naslovom: »Popis glagoljskih kodeksa u zadarskoj biskupiji (nadbiskupiji) D. V. Cvitanović (42, str. 349—370), V. C. Cvitanović (43, str. 259—270), Filipi Amos-Rube (43, str. 271—275), Vlasanović Petar, (43, str. 276—279), A. Strgačić (43, str. 280—288), V. Cvitanović, (47, str. 197—222). Ukupno su obrađena 262 glagoljska kodeksa.

Dva priloga za historiju medicine daje M. D. Grmek. U 43, str. 97—259, ob-

rađuje: »Inauguralne disertacije hrvatskih, srpskih i slovenačkih liječnika«, koje su branjene u Beču, a u 45 str. 151—171 opisuje »Srednjevjekovni salernski medicinski rukopis u arhivu Jug. ak.«

V. Mošin, daje četiri priloga za srpsku historiju. Obraduje »Svetogorski protat« (43, str. 83—96), i tri ćirilska rukopisa »Vlastareva sintagma i Dušanov zakonik« u Studeničkom »Otečniku« (42, str. 7—93) što izdaje povodom šestogodišnjice Dušanova zakonika, zatim »Studenički palimpsest« (42, str. 95—103) i Paštrovski spisak Dušanova zakonodavstva prema zagrebačkom rukopisu, (43 str. 7—27). Zajedno sa S. M. Traljićem izdaje: »Ćirilske isprave i pisma u Arhivu Jugoslavenske akademije« (46, str. 97—144).

Arhivima bivše osorske biskupije i osorskog kaptola posvećena su 2 priloga:

Vjekoslav Štefanić i Leo Košuta, Arhiv bivše osorske biskupije (43, str. 299—332), koji se zbog sjedinjenja te biskupije s krčkom već sto godina čuva u gradu Krku, u sklopu arhiva krčke biskupije. Radi važnosti toga arhiva provela je 1949 i 1950 g. po mjesec dana u Krku ekipa Historijskog instituta. To će gradivo biti iskorišćeno u specijalnim studijama, a u ovom referatu bit će samo prikazan arhiv, njegov inventar i historijat kao i to, koliko se dosad eksploatirao i što ima da se eksploatira na polju naučnih disciplina (str. 291). Referat je podjeljen u glave: Osorska biskupija, Arhiv osorske biskupije i njegov inventar i Naučna eksploatacija osorskog arhiva. Referat je popraćen bilješkama a u prilogu je objavljen: A) Inventar Arhiva osorske biskupije od god. 1658.; B) Inventar primopredaje od g. 1822; C) Današnji inventar arhiva b. osorske biskupije, i D) Pisma Danijela Farlatija biskupu Bernardiju.

Leo Košuta, Arhiv bivšeg osorskog

kaptola (45, str. 291—310). To je arhiv koji »po svom sadržaju ostaje u okvirima lokalne historije« (str. 291). Autor prvo daje kratak historijat osorskog kaptola, zatim Arhiva osorskog kaptola i pregled Inventara arhiva. Tekst je popraćen bilješkama a u prilogima objavljuje: A) Inventar sakristije osorske katedrale iz god. 1431.; B) Inventar arhiva osorskog kaptola iz druge polovice XVII stoljeća; C) Inventar arhiva osorskog kaptola iz godine 1830; D) Današnji inventar Arhiva osorskog kaptola.

Matične knjige obrađuje A. Jutrović. Na osnovi specijalnih matičnih knjiga za umrlu djecu u Splitu objavljuje: Smrtnost djece u Splitu od god. 1742 do 1830 (47, str. 135—154) i Najstarija sačuvana knjiga rođenih Sutivana (1622 do 1694) (47, 223—236).

Uz nekoliko priloga za crkvenu historiju, od raznih autora, D. Kniewald objavljuje: Najstariji inventar zagrebačke katedrale (43, str. 49—96). To je inventar od 17. III. 1394 g. a sadrži 231 br. Taj inventar je kao što kaže autor: nedavno pronađen. Do sada se smatralo da su najstariji sačuvani inventari zagrebačke katedrale oni koje je objavio Tkalčić u »Starinama« XIII a nisu tamo datirani. Autor navodi redosljed najstarijih inventara, opisuje ih, a uz tekst daje i bilješke.

Pored spomenute građe, korespondencije, putopisa i t. d., koji nas posebno zanimaju i u ovom arhivističkom časopisu pa smo se na njih i nešto detaljnije osvrnuli, nalazi se u ovih 7 knjiga »Starina« još i niz historijskih rasprava odnosno dokumentarnih prikaza koje radi informacija samo spominjemo:

S. Antoljak, Prekosavska Hrvatska i pitanje njene reinkorporacije (45, str. 91—150); V. Cvitanović, Pomorsko zanimanje Ižana (45, str. 257—280); K. Dočkal, Srednjevjekovna naselja oko Streze (46, str. 145—202); D. Škorić, Uloga povratnika iz ruskog zarobljeništva u

razvoju događaja u Hrvatskoj potkraj godine 1918. (46, str. 7—21); V. Foretić, Korčulanski kodeks 12. stoljeća i vijesti iz doba hrv. narodne dinastije u njemu (46, str. 23—44); V. Štefanić, Glagoljaši u Kopru (46, str. 263—329); V. Bogdanov, Hrvatska revolucionarna pjesma iz godine 1794 i učešće Hrvata i Srba u zavjeri Martinovićevih Jakobinaca (46, str. 331—488); Ferdo Čulinović, razvitak AVNOJ-a (47, str. 7—134).

Pregledavajući ove brojeve »Starina« dobija se utisak da građa za pojedine

knjige nije sabrano po nekom određenom planu. Da se objavljuje ona građa koju suradnici svojevoljno pošalju, tako da »Starinama« nedostaje određena fisionomija.

Drugo što bi trebalo istaći kao nedostatak leži u tome što »Starine« ne objavljuju više samo građu nego i historijske rasprave i dokumentarne prikaze. Time one ne udovoljavaju potrebi, kojoj su namijenjene, za sistematskim izdavanjem historijske građe.

Ranka Stojšavljević

»ARHIVIST« 1951.—1957.

Kad je krajem 1950. god. osnovan Glavni arhivski savjet, kao savezni stručni savjetodavni organ, osjetila se potreba da »radi pretresanja mnogostrukih pitanja, koja ulaze u obim njegovih zadataka... pokrene svoj časopis — Arhivist« (dr. D. Pantelić, Zadaci »Arhivista«). Stvaranjem Saveza arhivskih radnika FNRJ u novembru 1953. postao je i časopis njegovim glasilom. Nova redakcija istakla je namjeru »da se »Arhivist« sve više razvija kao borbena organ za rješavanje vrlo složene problematike razvitka arhivistike i arhivske službe u našoj zemlji, tim više što sistematski razvitak i jedne i druge zahteva i daleko više kadrova, i daleko razvijeniju delatnost, a to znači i daleko snažniju materijalnu osnovu. On daleko manje treba da bude organ koji registruje i hladno informiše, a daleko više organ koji izučava, izvlači i prenosi iskustva, pokreće i vodi borbu za rješavanje problema, razvija borbu mišljenja, upoznaje sa dostupnom građom za određene naučne oblasti, što znači mobilise i informiše naučne radnike, a istovremeno rešava i unutarnja stručna i druga pitanja«. Detaljan pregled priloga u časopisu objavljen je u okviru cjelokupne poslijeratne arhivističke bibliografije s područja FNRJ (1947—1956), što ju je izradila O. Jelisavetov

(VI/ 2, s. 115—133). Neka zapažanja o koristi, koju časopis može da pruži naučnim istraživačima — historičarima za njihov rad u našim arhivskim ustanovama, kao i o mogućnosti, da »Arhivist« na taj način doprinese povezivanju historijske nauke i arhivske službe u FNRJ, dana su na drugom mjestu (u prilogu za »Historijski zbornik«). Ovaj je prikaz stoga ograničen na slijedeće: osnovna pitanja iz arhivske teorije i prakse, koja je časopis tretirao; podaci o razvitku i radu arhiva u NR Hrvatskoj kroz članke, bilješke i inventare u časopisu; mogućnost praćenja razvoja arhivistike u svijetu preko prikaza i kritika stranih stručnih publikacija i časopisa.

Kao glasilo saveznih arhivskih tijela časopis je redovno izvještavao o njihovu radu. Na prvom savjetovanju GAS-a bili su podneseni iscrpni referati o stanju arhivske službe u pojedinim republikama, objavljeni u prvom svesku (I—1, s. 6—52). Ostala zasjedanja Savjeta bila su posvećena raznim aktuelnim pitanjima naše arhivske službe. Tokom 1953. održano je IV. i V. zasjedanje GAS-a (III/1—2, s. 46—59), a na ovom posljednjem donijeta je i odluka o osnivanju saveznog udruženja arhivista. Druga redovna skupština SARJ, koja je održana 25./26. novembra 1955. u Beo-